Studiile de terminologie în istoria Institutului de Filologie Română „A. Philippide" din Iaşi

Mariana Flaişer*

Keywords: *terminology*; *meteorology*; *theater*; *chromatic*

Sunt greu de concentrat, oricât de mare putere de sintetizare am avea, cei 90 de ani de cercetare ştiinţifică a lingviştilor Institutului de Filologie Română „A. Philippide" în domeniul lexicologiei şi al terminologiei ştiinţifice româneşti. Pasiunea pentru domeniul terminologiei ştiinţifice ne-a îndemnat să readucem în atenţia dumneavoastră, într-o prezentare succintă, personalităţile de marcă ale Institutului care au contribuit la dezvoltarea lingvisticii româneşti, în general, şi a lexicologiei, în mod deosebit.

Până a avea centre naţionale de terminologie (Ter-Rom, 1991) şi lucrări de teorie a lexicului specializat în care se operează cu termeni ca «terminologie amenajistă», «terminologie internă», «terminologie externă» etc., până a avea reviste de specialitate („Terminometro-2000"), *şcoala de lingvistică* de la Institutul „A. Philippide" din Iaşi a făcut operă de pionierat în domeniul terminologiei, al lexicului specializat, punând bazele cercetării ştiinţifice în acest domeniu. Studiile de lexicologie, de terminologie, teoretizările, metodele de cercetare promovate de A. Philippide, G. Pascu, G. Ivănescu, Vasile Arvinte, Gavril Istrate, Stelian Dumistrăcel, Ioan Oprea, Eugen Munteanu, Gabriela Haja, Cristina Florescu sunt exemple grăitoare în susţinerea afirmaţiilor noastre. În marea lor majoritate, lucrările de terminologie ale lingviştilor ieşeni sunt structurate pe tipare similare, urmărind elementele lexicale specifice unor anume domenii, provenienţa (*etimologia*) şi forma lexemelor, semnalarea prezenţei gloselor şi evidenţierea mijloacelor de îmbogăţire a terminologiilor, rolul calculului lingvistic, analiza problemelor de semantică, circulaţia termenilor, raportul dintre termenii ştiinţifici şi cei populari etc.

Trebuie să menţionăm că originalitatea fiecărei lucrări de terminologie derivă, în primul rând, din selectarea domeniilor de analiză: filosofie, lingvistică, limbaj religios, terminologia populară a meşteşugurilor, teatru, meteorologie etc., şi, ulterior, din ponderea pe care autorii o acordă unor anumite procedee lingvistice considerate semnificative în procesul de terminologizare din corpusul limbajului special investigat. N.A. Ursu se axează pe provenienţa împrumuturilor şi complexitatea fenomenului adaptativ al neologismelor;

* Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr.T. Popa", Iaşi, România.

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

Gavril Istrate, Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ioan Oprea, Cristina Florescu acordă o atenţie sporită elementului popular românesc; Eugen Munteanu este preocupat de definirea şi ponderea calculului lexical, iar în scrierile de terminologie ale lui Ioan Oprea găsim accente importante privind rolul şi valoarea gloselor, a definiţiei lingvistice.

Structurile idiomatice şi lexemele specifice unor meşteşuguri sunt analizate cu rigoare de Gavril Istrate, Vasile Arvinte şi, în mod special, de Stelian Dumistrăcel.

Trebuie să subliniem întâietatea studiilor ieşene de terminologie în lexicologia românească. Încă de la începuturile existenţei Institutului, primii cercetători s-au aplecat, în mod sistematic, asupra problemelor lexicului românesc, în general, şi asupra terminologiei populare a unor meşteşugi. G. Pascu este autorul unei lucrări referitoare la *Sufixele româneşti* (1916), lucrare indispensabilă în analiza oricărei cercetări de lexicologie, Gavril Istrate, Vasile Arvinte şi Stelian Dumistrăcel publică articole care tratează terminologia cromatică, termenii specifici exploatării lemnului şi a plutăritului, numele maşinilor agricole etc. Explicaţia pentru permanenta atenţie acordată de lingviştii ieşeni terminologiei populare din diverse domenii rezidă din faptul că proiectele fundamentale ale Institutului „A. Philippide" au fost realizarea *Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina* şi a *Dicţionarului limbii române*.

Anchetele dialectale, investigarea în detaliu a particularităţilor fonetice, lexicale, morfotice din zona Moldovei şi Bucovinei au avut ca rezultat acumularea unui imens material lexical din care lingviştii ieşeni au selectat şi fructificat în studiile lor un preţios tezaur al limbii române.

Astfel, printre lingviştii cu preocupări de istorie a limbii române care au avut un rol important în orientarea specialiştilor către limbajul ştiinţific, mai exact spre terminologia filozofică este Gheorghe Ivănescu. Elev al lui A. Philippide, în a cărui şcoală lingvistică se simţea integrat organic, Ivănescu, în studiile în care analizează momentele semnificative din evoluţia limbii române, face deseori referiri la terminologie, de pildă la „terminologia de origine latină este reprezentată în toate domeniile, dar numai în elementele esenţiale. Când se intră în amănunte, se dă de termeni traci sau daci, slavi, greceşti, maghiari, turci etc. [mai târziu neologisme, n.n.]" (Ivănescu 1980: 737). Se ajunge sub presiunea acestor invazii neologice din limbajul ştiinţific „să existe două stiluri: unul cu termeni neaoşi şi altul cu termeni neologici inutili, care se observă în limba noastră literară, de la latinişti până astăzi" (*ibidem*: 738).

În istoria Institutului trebuie readus în memoria contemporanilor rolul profesorului Gavril Istrate, care, după 1950, împreună cu A. Dima, Ştefan Cuciureanu şi Gheorghe Ivănescu înfiinţează secţia de istorie a limbii literare. De altfel, activitatea ştiinţifică a lingvistului Gavril Istrate n-a fost niciodată ruptă de marile proiecte de cercetare ale Institutului: a participat la realizarea *Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina* şi a *Dicţionarului*

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

limbii române, lucrări pe care le recomandă studenţilor de la Litere insistând asupra importanţei limbajului popular în procesul de modernizare a limbii române literare. Mulţi dintre cercetătorii Institutului i-au fost studenţi şi doctoranzi şi îi cunosc îndeaproape scrierile. Între articolele sale se află şi două lucrări care se încadrează, *stricto sensu*, în domeniul terminologiei ştiinţifice: *Noţiunea de femeie stricată şi terminologia animalelor*, publicat în 1948, şi *Terminologia cromatică*, apărut în 1970. Se ştie că asemuirea femeii, fie aceasta prostituată, fie femeie onorabilă, cu animalele datează din cele mai vechi timpuri, iar imaginaţia românilor pare a fi fără stavilă când trebuie să o numească, mai ales, pe femeia păcătoasă. În articolul lui Gavril Istrate sunt analizate sintagme foarte colorate din diferite spaţii etnolingvistice româneşti, îmbogăţind inventarul terminologiei referitor la *femeia stricată*.

Interesant este şi studiul referitor la *Terminologia cromatică în limba română*. Autorul subliniază faptul că a fost determinat să cerceteze acest capitol al terminologiei româneşti întrucât „nimeni n-a urmărit în literatura noastră răspândirea terminologiei culorilor la scriitori, cu eventualele funcţii stilistice, cu preocuparea de a discerne elemente de psihologie în funcţie de această răspândire a terminologiei cromatice” (Istrate 1948: 899). Folosind o bogată bibliografie în analiza cromaticii româneşti, autorul inventariază sinonimele termenului generic *culoare* (*vopsea*, *boia*, *farbă*, *feşteală*, *boială*, *fel*, *formă*, *faţă*) şi propune o clasificare a numelor culorilor în funcţie de forma termenilor (Istrate 1970: 903), evidenţiind varietatea şi bogăţia inventarului lexical al numelor derivate pentru culori. În numeroasele studii ale profesorului se insistă în mod special asupra rolului limbii populare în ansamblul limbii române literare.

În istoria lexicologiei româneşti, lingvistul N.A. Ursu este cel care a orientat cercetarea ştiinţifică spre teritorii mai puţin investigate în acel timp, şi anume cel al terminologiei ştiinţifice. Studierea limbajelor speciale, a lexicului special dintr-un anume domeniu, în contrast cu limbajul comun, debutează cu lucrarea *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti (*1962). Autorul consideră că în procesul de modernizare a limbii româneşti literare limbajul ştiinţific românesc are un rol determinant. N.A. Ursu, prin abordarea terminologiilor din diferite domenii ştiinţifice (geografie, fizică, medicină, matematică), demonstrează că termenii ştiinţifici, cu toate dificultăţile de adaptare ale acestora, cu preţiozitatea şi inutilitatea unor neologisme, au avut un rol major în formarea limbajul ştiinţific românesc. În studiul *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare. 1760–1860*, lucrare realizată în colaborare cu Despina Ursu (2004), autorii insistă asupra problemei etimologiei neologismelor intrate în limba română, subliniind rolul împrumuturilor lexicale în dezvoltarea şi modernizarea limbajului ştiinţific românesc.

Pentru profesorul Vasile Arvinte analiza unui termen înseamnă o abordare exhaustivă, autorul cercetând cuvântul cu pasiunea miniaturistului chinez

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

care gravează într-un bob de orez o grădină paradisiacă. Cine l-a ascultat conferenţiind despre *a dezmierda* şi *a desfăta* sau a citit lucrarea *Român, România, Românesc* îmi va da dreptate. Activitatea lingvistului Vasile Arvinte în istoria Institutului „A. Philippide" se leagă de momentul înfiinţării colectivelor de toponimie şi dialectologie. A lucrat la *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina*, iar în domeniul lexicologiei se remarcă prin cercetările privind *Raporturile lingvistice româno-germane. Contribuţii etimologice* (2002), *Terminologia exploatării lemnului şi a plutăritului* (1957), *Din terminologia corpului omenesc: „şold", „coapsă", „pulpă" (pe baza ALR). Încercare de analiză structurală a lexicului* (1963).

Referitor la una dintre cele mai valoroase lucrări ale lui Vasile Arvinte, *Român, România, Românesc*, trebuie să reamintim că în aceasta autorul explică originea şi circulaţia etnonimelor menţionate cu dorinţa de a stabili adevărul istoric al creării acestor termeni. Şi poate nu este inutil să subliniem că Vasile Arvinte acordă un spaţiu generos opiniilor istoricului Dimitrie Daniel Philippide (strămoş al lui A. Philippide), cunoscut ca „un mare iubitor al poporului român" (Arvinte 1983: 28), care denumea prin „Rumunia toate teritoriile locuite de românii nord-dunăreni" (*ibidem*: 29). Autorul subliniază faptul că

> D.D. Philippide, deşi nu poate fi socotit creatorul numelui modern al ţării noastre prin folosirea termenului de România, a dat expresiei conştiinţei de neam a românilor sub forma specifică a conştiinţei unităţii naţionale (*ibidem*).

Concluzia cercetătorului ieşean în urma analizei întregului câmp onomasiologic, semantic şi noţional al etnonimului *România* este că „Procesul creaţiei numelui propriu al ţării, din material lingvistic propriu s-a petrecut «sub ochii» generaţiei patruzecioptiste" (*ibidem*: 212) iar

> Unirea Principatelor Române din 1859 a consfinţit denumirea România cu un sens limitat, în timp ce Unirea din 1918 a însemnat punerea în valoare a sensului celui mai larg al noii denumiri (*ibidem*: 214).

În istoria terminologiei româneşti, capitolele referitoare la termenii populari şi regionali, frazeologisme, importaţa neologismului în graiurile populare datorează profesorului Stelian Dumistrăcel contribuţii fundamentale. De aceea, orice studiu din domeniul lexicologiei româneşti nu poate avea o fundamentare serioasă şi documentată dacă nu sunt consultate şi lucrările lingvistului ieşean despre *Neologismul în graiurile populare româneşti, pe baza Atlasului lingvistic român* (1974), *Elementele vechi şi noi în terminologia treieratului în Moldova* (1963), *Cuvinte vechi utilizate în graiuri ca nume ale maşinilor agricole* (1966), *Termes pour les formes de relief. Le rôle de la variable géographique* (1978), *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii* (1980), *„Până-n pânzele albe". Expresii româneşti. Biografii – motivaţii* (2001), *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcţionale* (2006). Permanenta preocupare pentru studiul expresiilor idiomatice româneşti, pentru frazeologisme, urmărind clasifi-

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

carea, definirea acestora în funcţie de sfera tematică, de „marcajul temporal”, de „ineditul sau senzaţionalul” unor asemenea expresii demonstrează că pentru Stelian Dumistrăcel acest capitol din lexicul românesc reprezintă *le violon d'Ingres*. Autorul propune o grupare a expresiilor idiomatice, luând în considerare momentul utilizării şi al apariţiei acestora în două clase distincte: „1. Expresii idiomatice care au o funcţie stilistică nemijlocită (*a-şi lua inima-n dinţi*), *expresii imaginare*, şi 2. expresii care pornesc de la un fapt real din domeniul vieţii materiale, social-politice numite copii ale realităţii (*tot îi ninge şi-i plouă*)” (Dumistrăcel 1980: 136–137). Cunoaşterea deplină a limbajului popular înlesneşte autorului detalierea cercetării metaforelor şi a expresiilor izvorâte din diferite „terminologii profesionale evocând mediul rural” (*ibidem*: 182). Unele din aceste frazeologisme se regăsesc şi în *„Până-n pânzele albe”. Expresii româneşti. Biografii – motivaţii.* Nu putem încheia acest scurt capitol despre rolul lingvistului Stelian Dumistrăcel în dezvoltarea terminologiei româneşti fără a aminti serioasele contribuţii ştiinţifice ale cercetătorului ieşean în realizarea *Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina*, bază de date inestimabilă pentru lingvistica românească.

Vorbind despre evoluţia limbii în general, despre vocaţia filozofică şi ştiinţifică a limbii, Ioan Oprea readuce în discuţie teoriile lui Philippide privitoare la baza de articulaţie, modificarea psihicului, rolul voinţei în stabilirea normelor lingvistice şi antropologice, importanţa unei lingvistici antropologice.

Conştient de faptul că cercetarea terminologiei filozofice moderne trebuie să fie, în mod obligatoriu, o investigaţie în istoria culturii noastre, autorul, în lucrările *Lingvistică şi filozofie* (1992) şi *Terminologia filozofică românească* (1996), analizează nu doar un corpus terminologic, ci o întreagă epocă cu personalităţi, curente filozofice, traduceri, presă, o viaţă culturală bogată.

Urmărind cu atenţie etapele formării terminologiei filosofice în limba română, Ioan Oprea stabileşte unele coordonate metodologice pe care le regăsim în studiul diferitelor limbaje speciale, ca de exemplu: relaţiile dintre stil şi terminologie, raportul dintre termenii populari şi cei ştiinţifici (Oprea 1992: 91–92); rolul traducerilor în formarea limbajelor speciale (*ibidem*: 95–97), sursele de împrumut ale termenilor, insistând asupra procedeelor lingvistice de terminologizare a unor cuvinte sau a unor sintagme realizate prin calchiere. Lingvistul explică „cum se poate converti limbajul în metalimbaj prin perifrază, definiţie, calc, glosă şi întrebuinţarea de cuvinte străine” (*ibidem*: 103). Analiza secvenţială a surselor împrumuturilor în analiza terminologiei filosofice a neologismelor, în general, reprezintă una dintre cele mai sensibile cercetări referitoare la etimologia unor lexeme din limbajul ştiinţific (Oprea 1996: 255–263). Fără îndoială că scurta noastră prezentare trunchiază complexitatea şi profunzimea unor lucrări în care logica se îmbină cu viziunea filozofică a autorului, cu eleganta abordare a evoluţiei gândirii filosofice naţionale şi a literaturii de specialitate.

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

Studiile de terminologie religioasă, de analiză a *limbii bisericeşti*, cum numea G. Ivănescu *limbajul religios*, cunosc prin scrierile lingvistului Eugen Munteanu o revigorare a interesului către acest aspect al limbii române literare.

Fin cunoscător al limbilor clasice, traducător al unor texte din Sf. Augustin, Munteanu se înscrie în istoria Institutului de Filologie „A. Philippide" prin cărţile sale având ca temă *lexicologia biblică*. Analizele comparative ale diferitelor traduceri ale Bibliei în limba română, analize făcute atât din perspectiva lingvistului, cât şi din cea a traducătorului, care s-a confruntat el însuşi cu dificultăţile translării unui cuvânt, a unui text, au îmbogăţit literatura de specialitate cu observaţii şi teorii originale. Eugen Munteanu, în opera de descriere a lexicului religios, accentuează faptul că „traducerea literală, singura îngăduită [de altfel] pentru salvarea integrală a sacralităţii textului religios" se desfăşoară în trei etape: 1. Contactul lingvistic primar şi direct responsabil de caracterul artificial al traducerii. 2. Etapa idiomatizării elementelor lingvistice achiziţionate prin transfer lingvistic şi 3. Etapa asimilării, când elementele semantice şi sintactice de împrumut îşi pierd amprenta străină, adaptându-se la sistemul semantic, morfotic şi sintactic al limbii române (Munteanu 1995: 11, 13, 17). O contribuţie deosebită a lingvistului ieşean în lexicologia română este aceea a teoretizării *calcului lingvistic*. Pornind de la opiniile predecesorilor care văd în calcul lingvistic o formă de creativitate, Eugen Munteanu delimitează două tipuri de calcuri:

> *calc lexical de semnificat*, unde se află unităţi lexicale primare care vizează exclusiv semnificaţii lexicali, şi *calc lexical de expresie*, prin care se realizează o transpunere exactă sau aproximativă a unui compus sau a unui derivat străin într-o altă limbă însoţită de un transfer semantic, [ajungându-se, astfel,] la apariţia în limba primitoare a unei noi unităţi lexicale (*ibidem*: 169).

Pe lângă denumirile propuse de Eugen Munteanu calcurilor, identificarea şi comentariile la inventarul termenilor religioşi fac din studiul lexicologiei biblice o lectură absolut necesară înţelegerii procesului evolutiv al limbajului religios românesc.

Despre contribuţia Gabrielei Haja în domeniul studiilor de terminologie ştiinţifică, Al. Andriescu, prefaţând lucrarea *Terminologia teatrală românească*, notează următoarele:

> O lucrare de lexicologie consacrată teatrului interesează într-o egală măsură istoria limbii române literare, istoria literaturii, istoria culturii în multiplele sale aspecte, sociolingvistica ca şi socioliteratura, dar şi etnologia prin existenţa unui teatru popular şi, de asemenea, poetica, prin specificul creaţiei dramatice (Andriescu 2005).

Trebuie să subliniem faptul că perspectiva pluridisciplinară a lucrărilor de terminologie este, de altfel, o abordare necesară oricărui studiu de terminologie.

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

După o privire diacronică a lucrărilor de terminologie din spaţiul lingvistic românesc, autoarea îşi defineşte metoda de investigare a terminologiei teatrale demonstrând în capitolele despre textul de teatru, prezentarea terminologiei privitoare la teatru şi originea structurii terminologiei române privitoare la teatru cât de complex şi important este acest domeniu în ansamblul culturii române în general. Ca în mai toate studiile de terminologie, şi în lucrarea Gabrielei Haja sunt frecvente trimiteri la limbajul popular, la terminologia populară din manifestările folclorice româneşti care au caracter dramatic. Analiza cronicilor dramatice din presa secolului al XIX-lea dovedeşte coexistenţa termenilor populari şi a calcurilor lexicale cu numeroase neologisme, multe dintre acestea insuficient adaptate. Clasificarea termenilor după criteriul etimologiei, al sensului, după criteriul cronologic şi al circulaţiei demonstrează seriozitatea documentaţiei autoarei în realizarea acestui capitol al terminologiei ştiinţifice româneşti.

Printre ultimele lucrări din domeniul terminologiei ştiinţifice realizate de cercetătorii Institutului „A. Philippide” se află şi studiul *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (ştiinţific vs. popular)*, un volum colectiv coordonat de Cristina Florescu şi publicat în 2015. În laborioasa activitate de inventariere, clasificare şi fine analize semasiologice avizate privind termenii meteorologici, lingviştii au colaborat cu specialiştii meteorologi pentru o mai bună înţelegere a termenilor, a adevărului ştiinţific. Volumul este structurat în câteva părţi distincte: o introducere, în care aflăm teoretizări şi explicaţii privind metodele de cercetare şi sursele bibliografice, un capitol care însumează articolele autorilor volumului despre nebulozităţi, radiaţii, vânturi, termenii meteorologici în presă, în dialectul aromân, în vocabularul gastronomic, şi un capitol destinat dicţionarului fenomenelor atmosferice.

Lucrarea, în ansamblul ei, este interesantă şi reprezintă, fără îndoială, un câştig pentru studiul terminologiei ştiinţifice româneşti, în general. Autorii pornesc de la unele teoretizări ale şcolii bucureştene de terminologie considerate ca fiind cele mai potrivite pentru explorarea şi inventarul termenilor meteorologici. Afirmaţia autorilor cum că „înaintea prezentului proiect nu s-a făcut o analiză punctuală extinsă între o terminologie ştiinţifică şi terminologia populară echivalentă” (Florescu 2015: 25) este mult prea categorică. Dacă, strict, pentru domeniul meteorologiei, afirmaţia este justificată, în ceea ce priveşte studiile de terminologie ştiinţifică în limba română, fie că vorbim de geografie, chimie, fizică, teatru, medicină, filozofie etc., întotdeauna autorii au avut ca punct de plecare *sursa internă*, *limbajul popular*, analizând polisemantismul termenilor, calcurile, disponibilităţile derivative, metaforele, expresiile idiomatice.

Articolele de autor sunt extrem de interesante şi riguros documentate, reprezentând modele de analiză lexicologică. Orientarea către domeniul gastronomiei – „o deschidere exegetică către alte sfere analitice” – este în concordanţă cu interesul mediatic pentru domeniul amintit. Selectarea de către

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

autoare a unor expresii construite pe termenii *ploaie* şi *zăpadă*, sintagme folosite în mod frecvent în reţetele de bucate: *a turna* (*grişul*, *făina*) *în ploaie*, *albuşuri bătute omăt* sau *zăpadă* demonstrează că între meteorologie şi bucătărie se pot găsi uneori apropieri terminologice şi stilistice. Autoarea deschide o paranteză referitoare la metaforizare, capitol la care exemplele din cărţile de bucate ale lui Al.O. Teodoreanu i-ar fi îmbogăţit inventarul cercetat. De asemenea, expresiile idiomatice din dicţionarul profesorului Stelian Dumistrăcel, *Până-n pânzele albe*, ar fi ilustrat cu numeroase frazeologisme procesul de metaforizare şi interferenţa dintre limbajul gastronomic şi alte limbaje.

Cea mai consistentă secvenţă a volumului este *Dicţionarul fenomenelor atmosferice*, inventar realizat, aşa cum precizează autorii, după „toate criteriile lingvistice utilizate în tehnica lexicografică specializată (privire diacronică, analiza sinonimelor, a lexemelor derivate, a etimologiei etc." (Florescu 2015: 25–26).

Nu ştim în ce măsură acest articol care păcătuieşte prin istorism şi, inevitabil, prin subiectivism, a oferit cititorului o imagine cât mai aproape de realitate, a valorii, a importanţei şcolii ieşene de lexicologie de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide" din Iaşi. Amintindu-ne de avatarurile cunoaşterii umane aşa cum le rezuma Chomsky, ne-am putea întreba precum Orwell: „de ce ştim şi înţelegem atât de puţin, deşi datele disponibile nouă sunt atât de bogate" (Chomsky 1996: 9). Rămâne ca unele notaţii care v-au reamintit capitole interesante ale cercetării ştiinţifice de la Institutul „A. Philippide" să vă îndrepte spre textele fundamentale ale lexicologiei ieşene, unde cu siguranţă se pot descoperi alte şi alte teme de cercetare pentru viitorul acestui for de cultură căruia îi urăm, acum la ceas aniversar, existenţă îndelungată şi rodnică!

Bibliografie

Andriescu 2005: Al. Andriescu, *Prefaţă* la Haja 2005.

Arvinte 1957**:** Vasile Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului şi plutăritului*, „Studii şi cercetări ştiinţifice", VIII (1957), fasc. 1, Iaşi, Editura Academiei, p. 1–186.

Arvinte 1963: *Din terminologia corpului omenesc: „şold", „coapsă", „pulpă" (pe baza ALR). Încercare de analiză structurală a lexicului*, „Studii şi cercetări lingvistice", XIV, nr. 4, Bucureşti, 1963, p. 439–455.

Arvinte 1983: Vasile Arvinte, *Român, Românesc, România, studiu filologic*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Arvinte 2002: Vasile Arvinte, *Raporturi lingvistice româno-germane. Contribuţii etimologice*, Bacău, Editura Egal.

Chomsky 1996**:** Noam Chomsky, *Cunoaşterea limbii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Dumistrăcel 1974: Stelian Dumistrăcel, *Neologismul în graiurile populare româneşti, pe baza Atlasului lingvistic român*, Iaşi, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" (teză de doctorat).

Dumistrăcel 1963: Stelian Dumistrăcel, *Elemente vechi şi noi în terminologia treieratului în Moldova*, „Studii şi cercetări ştiinţifice", XIV, 1963, 2, p. 245–281.

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

Dumistrăcel 1967: Stelian Dumistrăcel, *Cuvinte vechi utilizate în graiuri ca nume ale maşinilor agricole*, „Limba română”, XV, 1966, 1, p. 73–81.
Dumistrăcel 1980: Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Dumistrăcel 2001: Stelian Dumistrăcel, *„Până-n pânzele albe”. Expresii româneşti. Biografii – motivaţii*, Iaşi, Institutul European.
Florescu 2015: Cristina Florescu (coord.), *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (ştiinţific vs. popular)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”.
Haja 2005: Gabriela Haja, *Terminologia teatrală românească*, Iaşi, Editura T.
Istrate 1948: *Noţiunea «femeie stricată» şi terminologie animală*, „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»”, vol. XI – XII, 1944–1945, Iaşi, Tipografia Al. Ţerek.
Istrate 1970: *Terminologia cromatică în limba română*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, Bucureşti, Editura Academiei.
Ivănescu 1980: G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea.
Munteanu 1995: Eugen Munteanu, *Studii de lexicologie biblică*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”.
Oprea 1992: Ioan Oprea, *Lingvistică şi filozofie*, Iaşi, Institutul European.
Oprea 1996: Ioan Oprea, *Terminologia filosofică românească modernă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Ursu 1962: N.A. Ursu, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Ursu 2004: N.A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare. 1760–1860*, Iaşi, Editura Cronica.

Terminology Studies in the History of the “A. Philippide” Institute of Romanian Philology from Iaşi

In an earlier work I underlined the fact that, in Romanian linguistics, the study of special languages, of the terminology of various special domains, started with the work of researcher N.A. Ursu from Iaşi, *The Formation of Romanian Scientific Terminology* (1962), a fundamental writing from which derived all the other studies focused on the *word* becoming the *term*. Paraphrasing Dostoievsky's statement concerning the Russian writers who emerged from Gogol’s *Overcoat*, we think that in the field of Romanian terminology, all Romanian terminologists emerged from the “overcoat” of Professor N.A. Ursu, the author of the first scientific study on the terminology in areas such as geography, natural sciences, agronomy, medicine, physics, chemistry and mathematics. Prior to this research, another great linguist from Iaşi, Gheorghe Ivănescu, analyzed *philosophical terminology*, a fascinating linguistic territory rediscovered and commented in detail by I. Oprea in his books: *Linguistics and Philosophy*, *Modern Romanian Philosophical Terminology* and by Eugen Munteanu in *Aspects of Lexical Creativity in the Current Philosophical Terminology*.

In parallel with the research in the field of dialectology, with the field investigations for the realization of fundamental works by the researchers at the “A. Philippide” Institute of Romanian Philology, such as language atlases, *NALR. Moldavia and Bucovina*, studies on the terminology of various folk crafts (log driving, forestry,

BDD-V4901 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)

agricultural machinery etc.) were written, reference papers in Romanian linguistics, belonging to professors V. Arvinte and Stelian Dumistrăcel. Gavril Istrate becomes known in the history of Romanian terminology with the work on *chromatic terminology* and Despina Ursu and G. Haja through the serious and documented analysis of the *terminology of theater*. Among the recent studies in the field of terminology at the "A. Philippide" Institute of Romanian Philology, there is also the *Romanian Meteorological Terminology (scientific vs. popular) of weather conditions*, a collective work coordinated and edited by Cristina Florescu.

In all these scientific researches, we find not only the thematic inventories of words from various scientific domains or specific folk crafts, but also the theoretizations based on comparative analyses, detailed observations on the particularities of different special languages, concerns for identifying the lexical sources underlying different terminologies, the accentuation of the existing interferences between different special languages or between the terminology and the common language. Considering the precedence of the research in the field of Romanian terminology at the "A. Philippide" Institute, the richness and variety of the lexical material, the originality and the novelty of the studies, we are convinced that on the occasion of the anniversary, it is not superfluous to remind and emphasize the existence of these extraordinary achievements of Romanian linguistics.

BDD-V4901 © 2018 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:19 UTC)